

פרשת מסעי התשפ"ב

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

The shiur is sponsored by

Marc Chupkin

L'Ilui Nishmat

Bentzion ben Ze'ev Avraham Halev Z"l

1. במדבר (פרשת מסעי) פרק לג פסוק נ - נו

(ב) וידבר ה' אל-משה בערבית מואב על-ידי ירחו לאמר: (נא) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עבריים את-הידין אל-ארץ כנען: (נב) והורשתם את-פליישי בני הארץ מפניכם ואבדתם את כל-משפילתם ואת כל-צלמי מסכתם מאבדו ואת כל-במותם משמידו: (נג) והורשתם את-הארץ וישבתם-בה כי לכם נתתי את-הארץ לרשת אתה: (נד) והתנחלתם את-הארץ בגורל למשפחותיכם לרב תרבו את-נחלתו ולמעט תמעט את-נחלתו אל אשר-יצא לו שמה הגורל לו והיה למטות אבותיכם תתנחלו: (נה) ואם-לא תורישו את-ישיבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכיל בעיניכם ולצנינם בצדיכם וצברו אתכם על-הארץ אשר אתם ישיבים בה: (נו) והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: פ

2. במדבר (פרשת מסעי) פרק לה פסוק ל - לד

(ל) כל-מפה-נפש לפי עדים ירצח את-הרצח ועד אהד לא-יענה בגפש למות: (לא) ולא-תקחו כפר לגפש רצח אשר-הוא רשע למות פי-מות יומת: (לב) ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד-מות הכהן: (לג) ולא-תחגיפו את-הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחגיף את-הארץ ולא-ארץ לא-יכפר לדם אשר שפד-בה פיראם בדם שפכו: (לד) ולא תטמא את-הארץ אשר אתם ישיבים בה אשר אגני שכן בתוכה פי אגני ה' שכן בתוך בני ישראל: פ

3. רש"י במדבר (פרשת מסעי) פרק לג פסוק נג

והורשתם את הארץ - והורשתם אותה מיושביה ואז וישבתם בה¹, תוכלו להתקיים בה², ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה:

4. רמב"ן במדבר (פרשת מסעי) פרק לג פסוק נג

והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה - על דעתי זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואלו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה'. ומה שהפליגו רבותינו (כתובות ק"ב) במצות הישיבה בארץ ישראל ושאר לוצאת ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטוונו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה. ויחזיר המצוה הזו במקומות רבים, באו ורשו את הארץ (דברים א ח). אבל רש"י פירש, והורשתם את הארץ, והורשתם אותה מיושביה, אז וישבתם בה, תוכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה, ומה שפירשנו הוא העיקר:

5. רבינו בחיי במדבר (פרשת מסעי) פרק לג פסוק נג

והורשתם את הארץ. כלומר מיושביה, ואחר כך וישבתם בה, שאם לא כן לא תוכלו להתקיים בה.

6. ספורנו במדבר (פרשת מסעי) פרק לג פסוק נג

והורשתם את הארץ. כאשר תבערו יושבי הארץ אז תזכו להוריש את הארץ לבניכם שאם לא תבערו אותם אף על פי שאתם תכבשו את הארץ לא תזכו להוריש לבניכם:

7. אור החיים במדבר (פרשת מסעי) פרק לג פסוק נג

והורשתם את וגו' וישבתם וגו'. רש"י ז"ל פירש שהמצוה היא והורשתם אבל וישבתם הוא הבטחה, ורמב"ן ז"ל פירש שהמצוה היא וישבתם ומכאן שמכו לומר (כתובות ק"א) הכל מעלין לארץ ישראל: ונראה פשט הכתוב כדברי רש"י ממה שגמר אומר כי לכם וגו' לרשת אותה, ואם הישיבה היא המצוה היה לו לתלות בעיקר המצוה ולומר כי לכם וגו' לשבת בה:

8. רש"ר הירש במדבר (פרשת מסעי) פרק לג פסוק נג

והורשתם את - הארץ - ראה פי' פסוק נב. תחילה עליכם להכשיר את הארץ לירושתכם על ידי הרחקת כל עקבות האליליות, ורק אחר כך תוכלו לשבת בה. כל עוד מצויים בה תושבים אליליים וסמלים אליליים, ישיבתכם איננה ישיבה (ראה פי' שמות לד, יא ואילך):

9. במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק ה - טו

(ה) ויאמרו אם-מִצְאָנו חַן בְּעֵינֶיךָ יְיָ אֱתֵּהְאָרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ לְאַחֲזָהּ אֶל-מַעְבְּרָנוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן: (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי-גֹד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יְבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה: (ז) וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת-לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם ה': (ח) פֶּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְחֵי אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרַגְעַ לְרֵצוֹת אֶת-הָאָרֶץ: (ט) וַיַּעֲלוּ עַד-גֹּחַל אֲשָׁפֹל וַיֵּרְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיִּנְיָאוּ אֶת-לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבַלְתִּיבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם ה': (י) וַיִּסְרְאֹף ה' בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר: (יא) אִם יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלִים מִמִּצְרַיִם מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלַמְּעַלָּה אֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב כִּי לֹא-מְלֹאוּ אֶתְרֵי: (יב) בְּלִי אֵי קֶלֶב בֶּן-יִפְתָּה הַקִּנְזִי וַיְהוֹשֵׁעַ בֶּן-גֹּזֵן כִּי מְלֹאוּ אֶתְרֵי ה': (יג) וַיִּסְרְאֹף ה' בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בְּמִדְבַּר אֲרָבָעִים שָׁנָה עַד-תָּרוֹן אֶפְרָיִם אֶל-יִשְׂרָאֵל: (טו) כִּי תִשׁוּבוּן מֵאֶחָדָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחֹו בְּמִדְבַּר וְשַׁחַתְתֶּם לְכָל-הָעָם הַזֶּה:

10. כתר יונתן במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק ז

ולמה תבטלו רצון בני ישראל מלעבור לארץ שנתן להם יי:

11. רש"י במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק ז

וְלָמָּה תִּנְיָאוּן - תסירו ותמניעו לבם מעבור שיהיו סבורים שאתם יראים לעבור מפני המלחמה וחוזק הערים והעם:

12. אבן עזרא במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק ז

תניאון - כמו תשברון:

13. אלשיך על במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק ז

וכל שכן כי שמא לא ילכו, כי יתרפו ידיהם בראות אתכם נסוגים אחור, בחשבם כי יראתם ממלכי הארץ. וזהו ולמה תניאון וכו', שתרפו לבבם מלבא אל הארץ. ואף שאין כוונתכם לרעה, הלא תקלת המכשלה הזאת תחת ידכם:

14. אור החיים במדבר (פרשת מטות) פרק לב פסוק ז

ולמה תניאון וגו'. פירוש מלבד הטענות עוד קובל אני עליכם למה תניאון את לב וגו', פירוש לו יהיה שאין כוונתכם אלא לטעמים האמורים בדבריכם, עם כל זה יש מקום לרוצה לחשוב שטענותיכם הוא ליראת עם הארץ, והגם שאתם שוללים הדברים שאדרבה אתם חושבים הארץ כאלו כבושה לפני ישראל, אפשר שזה עצה ותחבולה לכסות טעם הניכר שהוא ליראת יושבי הארץ, והן הנה דברי המרגלים שאמרו ("ג"ל"א") שחזק הוא ממנו, והוא אומרו כה עשו אבותיכם וגו', עוד נתכוון לומר להם שהיה להם לחוש לחשד זה אחר שכבר קדם מעשה האבות והיה מה שהיה שפחדו עם בני ישראל מעלות אל הארץ ולזה יש מקום לחשוב הדבר עצמו כשיראו שחלק מהשבטים מבקשים לשבת חוץ לארץ:

15. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין מצוה ד

מצוה רביעית שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתינו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם (מסעי לג ורמב"ן שם) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ. ונכפל כזה העניין במצוה זו במקומות אחרים כאמרו יתב' (דברי' א) באו ורשו את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם ופרט אותה להם במצוה זו כולה בגבוליה ומצריה כמו שאמר ובואו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים וגו'. שלא יניחו ממנה מקום. והראיה שזו מצוה אמרו ית' בענין המרגלים (שם) עלה רש כאשר דבר י"י אלהיך לך אל תירא ואל תחת. ואמר עוד (עקב ט) ובשלוח י"י אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם וכאשר לא אבו לעלות במאמר הזה כתוב ותמרו את פי י"י אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקולו, הוראה שהיתה מצוה לא יעוד והבטחה. וזו היא שהחכמים קורין אותה (סוטה פ"ח מ"ו) מלחמת מצוה. וכך אמרו בגמר סוטה (מד ב) אמר רב יהודה מלחמת יהושע לכבש דברי הכל חובה מלחמת דוד להרווחה דברי הכל רשות. ולשון ספרי (שופטי' יז יד) וירשתה וישבת בה בזכות שתירש תשב. ואל תשתבש ותאמר כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת שבע' עממים שנצטוו לאבדם שנ' (ס"פ שופטי') החרם תחרימם. אין הדבר כן. שאנו נצטוינו להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו ואם רצו להשלים נשלים עמהם ונעזבם בתנאים ידועים אבל הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות. וכן אם ברחו האומות ההם מפנינו והלכו להם, כמאמרם (דב"ר שופטי') הגרגשי פנה והלך לו, ונתן להם הקדוש ברוך הוא ארץ טובה כארצם זו אפריקי, נצטוינו אנחנו לבוא בארץ ולכבוש המדינות ולהושיב בה שבטינו. וכן אחרי הכריתנו את העממים הנזכרים אם רצו אחר כן שבטינו לעזוב את הארץ ולכבוש להם את ארץ שנער או את ארץ אשור וזולתם מן המקומות אינם רשאים. שנצטוינו בכיבושה ובישיבתה. ומאמרם מלחמת יהושע לכבש תבין כי המצוה הזו היא בכבוש. וכן אמרו בספרי (ס"פ עקב) כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר וכו' אמר להם כל המקום שתכבשו חוץ מן המקומות האלו הרי הוא שלכם או רשות בידם לכבוש חוצה לארץ עד שלא יכבשו א"י תלמוד לומר וירישתם גוים גדולים ועצומים ואחר כך כל המקום אשר וכו'. ואמרו ואם תאמר מפני מה כיבש דויד ארם נהרים וארם צובה ואין מצות נוהגות שם, אמרו דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבש חוצה לארץ והוא לא עשה כן. הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות. ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו (ת"כ בהר פ"ה ה"ד וכע"ז כתובו' קי ב, וש"נ, מלכים ספ"ה) שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הזה שנצטוינו לרשת הארץ ולשבת בה. אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה. ולשון ספרי (ראה יב כט) מעשה ברבי יהודה בן בתירה ור' מתיא בן חרש ור' חנניה בן אחי ר' יהושע ור' נתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטיה וזכרו את ארץ ישראל וזקפו את עיניהם וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה:

16. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות עשה א

ועם כל זה ראיתי לבעל ההלכות שלא ימנה אותה מצוה בכלל תרי"ג. ובדבור לא יהיה לך מניעות רבות לא יהיה לך לא תעשה לא תשתחוה להם ולא תעבדם. ואם כן יהיה מפי הגבורה חמש ומפי משה שש מאות ושמונה, לא מניין תור"ה. והנראה מדעתו שלבעל ההלכות שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו יתע' שגזר עלינו לעשות או מנענו שלא נעשה אבל האמונה במציאותו יתע' שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים ובגילוי השכינה לעינינו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצות לא ימנה בחשבונן.

17. משנה מסכת כתובות פרק יג:יא

הכל מעלין לארץ ישראל, ואין הכל מוציאין. הכל מעלין לירושלים, ואין הכל מוציאין. אָחַד הָאֲנָשִׁים וְאָחַד הַנְּשִׁים.

18. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי עמוד ב

ת"ר: הוא אומר לעלות, והיא אומרת שלא לעלות - כופין אותה לעלות, ואם לאו - תצא בלא כתובה, היא אומרת לעלות, והוא אומר שלא לעלות - כופין אותו לעלות, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה. היא אומרת לצאת, והוא אומר שלא לצאת - כופין אותה שלא לצאת, ואם לאו - תצא בלא כתובה; הוא אומר לצאת, והיא אומרת שלא לצאת - כופין אותו שלא לצאת, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה.

19. תוספות מסכת כתובות דף קי עמוד ב

הוא אומר לעלות כו' - אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליהרהר בהם ולעמוד עליהם.

20. תוספות מסכת כתובות דף קג עמוד ב

אותו היום שמת רבי בטלה קדושה - שהיו קורין אותו רבינו הקדוש והא דתניא בשילהי סוטה (דף מט.) משמת ר' בטלה ענוה ויראה י"ל קדושה בכלל והרב רבי חיים כהן היה אומר אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה וכן מוכח מדקאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא ותו לא ובהדיא אמר בירושלמי דמס' ברכות בפ' מי שמתו דכשמת רבי אמרו אין כהונה היום ואין נראה לרבי דכמדומה לרבי דהתם מיירי בטומאת בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא.

כסורת הש"ס **הכותב לאשתו פרק תשעי כתובות** **צ** עין משפט גר מצוה

אם גט קודם לכתובה - הרי כתב לה כתובה שנית כשהחזירה : **מתני'** כותבם קיימם - שכתב לה כשהוא קטן ולגבי גר כתובה שכתב לה כהויתו עובד כוכבים : **גמ'** אלא מנה מאתיים - שהן תנאי ב"ד דאלו בשטר לא גביא דהספא בעלמא הוא : מידשו - קטן משגדיל וגר משתגייר אם הוסיף טעם על כתובה ראשונה : **מש** שמידשו - וקא סלקא דעתין מה שמידשו על מנה מאתיים : אף מס שמידשו - על תוספת ראשונה : אכולס **מילתא** - על כל הכתוב בשטר כתובה : **הדרן עלך הכותב** **מי שזהיה** נשוי יורשי סרסאונס - אם מתו נשוי אחריו עד שלא הספיקו לגבות : נשא ראשונה ומסס - בחייו נשא שניה ומת הוא [תוספתא ס"ט]

לא גט קודם לכתובה טובה שתי כתובות כתובה קודמת לגט אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה : **מתני'** *קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעי"מ בן קיימה **גב** שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שעל כנת בן קיימה : **גמ'** אמר רב הונא לא שנו 'אלא מנה מאתיים אבל תוספת אין לה ורב יהודה אמר אפי' תוספת יש לה מיחיבי *חודשו נטמלת מה שחודשו חודשו

עוד אבן מיי' ס"א מהל' אשת הלכה ו' עוש"ע אה"ע ס"י טו סע"ף יא : א ד מיי' ס"ט טס טל' ג סע"ף ע"ג מת ולחין טל עוש"ע אה"ע ס"י ק"א סע"ף יא : ב ה מיי' טס טל' ו' עוש"ע טס סע"ף ח : **צ** עין משפט גר מצוה

עוד אבן מיי' ס"א מהל' אשת הלכה ו' עוש"ע אה"ע ס"י טו סע"ף יא : א ד מיי' ס"ט טס טל' ג סע"ף ע"ג מת ולחין טל עוש"ע אה"ע ס"י ק"א סע"ף יא : ב ה מיי' טס טל' ו' עוש"ע טס סע"ף ח : **צ** עין משפט גר מצוה

מכאן עד סוף העמוד מתוס' רבינו שמעון

מקדמי הראשונה . מוקדמי הראשונה . קודמת מכלל דלי קדמה שניה ותפסה לא מפיקין מינה .

Samson ben Abraham of Sens (c. 1150 – c. 1230), was one of the leading French Tosafists in the second half of the 12th and the beginning of the 13th centuries. He was the most outstanding student and the spiritual heir of Rabbi Isaac ben Samuel ha-Zaken (the Ri). He is referred also known as "the Rash" (הר"ש; an acronym of his name) or "the Prince of Sens", and within Tosafot as "Rashba".

He was probably born in Falaise, Calvados, where his grandfather, the tosafist Samson ben Joseph, called "the Elder", lived. He studied under Rabbeinu Tam at Troyes and David ben Kalonymus of Münzenberg, and for ten years, together with his older brother R. Yitzhak (known as the "Ritzba"), attended the Yeshiva of Rabbi Isaac ben Samuel ha-Zaken (the Ri) of Dampierre, after whose death he took charge of the yeshiva of Sens. The Rosh said of him that only Rabbeinu Tam and Rabbi Isaac ben Samuel

exercised greater influence upon Talmudical studies in France and in Germany during the 13th century.^[1]

The Rash sided with the opponents of the Rambam in their disputes. He kept up a lively correspondence with Rabbi Meir Abulafia, and like him, condemned Rambam's rationalistic views on bodily resurrection and Talmudic *haggadah*. He also sided with Rabbi Abulafia in his objection to some of Rambam's halachic views, and reproached Rambam for not having indicated the Talmudic sources in his *Mishneh Torah*. However, he did express his great admiration for the Rambam saying, "I have heard that the gates of wisdom have been revealed to him".^[2] Later on he quarreled with Rabbi Abulafia because Abulafia was offended by some of his remarks.

Due to persecution of the Jews by Pope Innocent III, **the Rash joined 300 English and French rabbis in emigrating to Palestine about 1211. For some years he lived in Jerusalem, hence he is designated "the Jerusalemite" or "Rabbi Samson of the Land of Israel". He died in Acre around 1230 and he was buried at the foot of Mount Carmel.** Just before his death, he was the founder of the Talmudic School of Acre. This allowed Yehiel of Paris, among others, to settle in Haifa after the trial of the Talmud in 1240 and a new expulsion of the Jews of France.

21. רמב"ם הלכות אישות פרק יג הלכה יט

במה דברים אמורים מחוצה לארץ לחוצה לארץ או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל כופין אותה לעלות אפלו מנה היפה לנה הרע ואפלו ממקום שרבו ישראל למקום שרבו עפ"ם מעליו. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפלו מנה הרע לנה היפה [ואפלו ממקום] שרבו עפ"ם למקום שרבו ישראל:

22. שולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן עה

סעיף ג - במה דברים אמורים, מחוצה לארץ לחוצה לארץ, או מארץ ישראל לארץ ישראל; אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל, כופין אותה לעלות אפלו מנה יפה לנה הרע, ואפלו ממקום שרבו ישראל למקום שרבו כותים. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ, ואפלו מנה הרע לנה הטוב, ואפלו ממקום שרבו כותים למקום שרבו ישראל.

סעיף ד - אמר האיש לעלות לארץ ישראל, והיא אינה רוצה, תצא בלא כתובה. {הגה... והא דכתבה אין לה, דוקא שנשא בארץ ישראל, אבל אם הוא חוזר לסוף כמה שנים להתישב בחוצה לארץ, צריה לשלם לה או לירשיה אף הפתכה (גם זה שם)}. אמרה היא לעלות, והוא אינו רוצה, יוציא ויתן כתובה. והוא הדיו לכל מקום מארץ ישראל לירושלם. שהכל מעליו לארץ ישראל, ואין הכל מוציאין משם; הכל מעליו לירושלם, ואין הכל מוציאין משם.

23. רמב"ם הלכות אישות פרק יג הלכה טז - כ

הלכה טז - כל הישוב ארצות ארצות הוא. כגון ארץ פנעו וארץ מצרים וארץ תימן וארץ פוש וארץ שנער וכיוצא בהן. וכל ארץ וארץ ממדינות וכפרים. וערי ישראל לענגו נשואין שלש ארצות היו. יהודה ועבר הירדן והגליל:

הלכה יז - איש שהיה מארץ מן הארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא כתובה שעל מנת פן נשאה אף על פי שלא פרש. אבל הנשאה אשה באחת מן הארצות והיא מאנשי אותה הארץ אינו יכול להוציאה לארץ אחרת. אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ. ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר ולא מכפר למדינה שיש דברים שישבת המדינה טובה להם ויש דברים שישבת הכפרים טובה להם:

הלכה יח - וכשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנה היפה לנה הרע ולא מרע ליפה. מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנה היפה כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה.

וכן לא יוציאה ממקום שרבו ישראל למקום שרבו עכו"ם. ובכל מקום מוציאים ממקום שרבו עכו"ם למקום שרבו ישראל:

הלכה יט- במה דברים אמורים מחוץ לארץ לחוץ לארץ או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוץ לארץ לארץ ישראל כופין אותה לעלות אפלו מנה היפה לנה הרע ואפלו ממקום שרבו ישראל למקום שרבו עכו"ם מעליו. ואין מוציאים מארץ ישראל לחוץ לארץ ואפלו מנה הרע לנה היפה [ואפלו ממקום] שרבו עכו"ם למקום שרבו ישראל:

הלכה כ- אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה תצא בלא פתה. אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה יוציא ויתן פתה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל עם ירושלים. שהכל מעליו לארץ ישראל ואין הכל מוציאים משם. הכל מעליו לירושלים ואין הכל מוציאים משם:

24. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבדים סימן רסז

סעיף פד - עבד שאמר לעלות לארץ ישראל, כופין את רבו לעלות עמו או ימכר אותו למי שיעלהו שם. רצה האדון לצאת לחוץ לארץ, אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה. ודין זה בכל זמן, אפלו בזמן הנה שהארץ ביד גוים.

סעיף פה - עבד שברח מחוץ לארץ לארץ, אין מחזירין אותו לעבדות, ועליו נאמר: לא תסגיר עבד אל אדניו (דברים כג, טז), ואומרים לרבו שכתב לו גט שחרור וכתב לו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם לא רצה האדון לשחררו, מפקיעים בית דין שעבודו מעליו ונלה לו.

25. רמב"ם הלכות עבדים פרק ח הלכה ט

עבד שאמר לעלות לארץ ישראל כופין את רבו לעלות עמו או ימכר אותו למי שיעלוהו לשם. רצה האדון לצאת לחוץ לארץ אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה. ודין זה בכל זמן אפלו בזמן הנה שהארץ ביד עכו"ם:

26. רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ז - יב

הלכה ז - ומתיר לשפן בכל העולם חוץ מארץ מצרים. מן הים הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה פנגד ארץ כוש וכנגד המדבר. הפל אסור להתישב בה. בשלשה מקומות הנהירה תורה שלא לשוב למצרים. שנאמר (דברים יז טז) "לא תספון לשוב בדרך הנה עוד". (דברים כח סח) "לא תסיף עוד לראתה". (שמות יד יג) "לא תספו לראתם עוד עד עולם". ואלכסנדריאה בכלל האסור:

הלכה ח - מתיר לחזר לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא. ולכפש ארצות אחרות. ואין אסור אלא להשתקע שם. ואין לוקין על לאו זה. שבעת הפניסה מתיר הוא. ואם יחשב לישוב ולהשתקע שם אין בו מעשה. ונראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין שהיא מתרת. ולא הנהירה אלא לשוב לה יחידים או לשפן בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקלקליו יותר מפל הארצות. שנאמר (ויקרא יח ג) "כמעשה ארץ מצרים":

הלכה ט - אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם. אלא ללמד תורה או לשא אשה או להציל מן העכו"ם. ויחזר לארץ. וכן יוצא הוא לסחורה. אבל לשפן בחוץ לארץ אסור אלא אם פן חזק שם הרעב עד שנעשה שנה דינר חטין בשני דינרין. במה דברים אמורים כשהיו המעות מצויות והפרות ביקר. אבל אם הפרות בזול ולא ימצא מעות ולא במה ישמכר ואבדה פרוטה מן הפיס. יצא לכל מקום שימצא בו רוח. ואף על פי שמתיר לצאת אינה מדת חסידות שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו ומפני צרה גדולה יצאו ונתחטבו פליה למקום:

הלכה י - גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה. וכן הוא אומר (תהילים קב טו) "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו":

הלכה יא - אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל צונותיו מחולין. שנאמר (ישעיה לג כד) "ובל יאמר שכן חליתי העם הישב בה נשא עון". אפלו הלה בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא. וכן הקבור

בָּה נִתְכַפֵּר לוֹ. וּכְאֵלֹהֵי הַמָּקוֹם שֶׁהוּא בּוֹ מִזְבַּח כְּפָרָה. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב מג) "וְכִפֵּר אֶדְמָתוֹ עִמּוֹ". וּבִפְרָעוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר (עמוס ז יז) "עַל אֲדָמָה טְמֵאָה תָמוּת". וְאֵינּוּ דוֹמָה קוֹלְטָתוֹ מִחַיִּים לְקוֹלְטָתוֹ אַחֵר מוֹתוֹ. וְאֵף עַל פִּי כֵן גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ מוֹלִיכִים מִתִּיהֶם לְשֵׁם. צֵא וְלִמַּד מִיַּעֲקֹב אֲבִינוּ וְיוֹסֵף הַצַּדִּיק: הִלְכָה יב— לְעוֹלָם יְדוּר אֲדָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ בְעִיר שְׂרָבָה עִפּוֹ"ם וְאֵל יְדוּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְאֲפִלּוּ בְעִיר שְׂרָבָה יִשְׂרָאֵל. שֶׁכָּל הַיּוֹצֵא לְחוּצָה לְאֶרֶץ כְּאֵלֹהֵי עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א כו יט) "כִּי גִרְשׁוּנִי הַיּוֹם מִהַסְתַּפֵּס בְּנַחֲלַת ה' לֵאמֹר לֵךְ עֲבַד אֱלֹהִים אֲחֵרִים". וּבִפְרָעוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר (יחזקאל יג ט) "וְאֵל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ". פֶּשֶׁם שֶׁאֲסוּר לְצֵאת מִהָאֶרֶץ לְחוּצָה לְאֶרֶץ כִּף אֲסוּר לְצֵאת מִבְּבַל לְשֶׁאֵר הָאֶרְצוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כז כב) "בְּבִלְהָ יוֹבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ":

27. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קפז

והמצוה הקפ"ז היא שצונו להרוג שבעה עממין ולאבדם. שהם היו שורש עבודה זרה ויסודה הראשון. והוא אמרו יתעלה (שופטי' כ יז) החרם תחרימם. ובאר לנו בהרבה כתובים (שם יח משפטי' כג לג וס"פ ואתחנן ז ד) שסבת זה כדי שלא נלמד מכפירתם. והנה באו כתובים רבים (שם ובל"ת מח - ט) לזרוז על הריגתם ולחזק בזה. ומלחמתם מלחמת מצוה. ואולי יחשוב חושב כי זו מצוה שאינה נוהגת לדורות אחר ששבע' עממין כבר אבדו. וזה אמנם יחשוב אותו מי שלא הבין עניין נוהג לדורות ואינו נוהג לדורות. וזה כי הצווי שנגמר בהגיע תכליתו מבלתי שיהיה זה תלוי בזמן ידוע לא ייאמר בו אינו נוהג לדורות אבל הוא נוהג בכל דור ודור כל זמן שנמצא מזרע עמלק מצוה להכריתו. וכן להרוג שבע' עממין ולאבדם צווי נצטוינו בו והוא מלחמת מצוה ואנחנו מצוויים לחטט אחריהם ולרדפם בכל דור ודור עד שיכלו ולא ישאר מהם איש. וכן עשינו עד אשר תמו ונכרתו על ידי דוד ונתפזרו הנשוארים ונתערבו בין האומות עד שלא נשאר להם שם. ולא בעבור שנכרתו תהיה המצוה שנצטוינו בה להרגם אינה נוהגת לדורות כמו שלא נאמר במלחמת עמלק אינה נוהגת לדורות ואפילו אחר כלותם ואבדם. מפני שאלה המצוות אינן נקשרות בזמן ולא במקום מיוחד, כמו המצוות המיוחדות במדבר (הנז' שרש ג) או במצרים, אבל הם נקשרות בו כל זמן שיימצא שיהיה איפשר בו הצווי ההוא. ובכלל הנה ראוי לך להבין ולדעת ההבדל אשר בין המצוה ובין הדבר שנצטוינו עליו. כי פעמים תהיה המצוה נוהגת לדורות אבל יהיה הדבר שנצטוינו עליו כבר נעדר באחד מן הדורות. ולא בהעדר הדבר שנצטוינו עליו תשוב המצוה אינה נוהגת לדורות. אבל תהיה אינה נוהגת לדורות כשיהיה הענין בהפך והוא שיהיה דבר אחד נמצא בעניין אחד מן הענינים והיה חייב לעשות בו מעשה אחד או משפט אחד בזמן אחד מן הזמנים והוא היום בלתי נוהג ואעפ"י שהדבר ההוא נמצא באותו ענין. כמו לוי זקן שהיה פסול במדבר (בהעל' ח כה) והוא כשר אצלנו היום כמו שהתבאר במקומו (חולין כד א שרש ג עמ' צז, כלי המקדש פ"ג ה"ח). והבין זה השרש ושים אותו בלבבך:

28. רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ה הלכה יג

זֶה שֶׁאֵנּוּ מִשְׁשִׁבִּין בְּזֶמַן הַזֶּה כֹּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעִירוֹ וְאוֹמְרִין שְׂרָאשׁ חֲדָשׁ יוֹם פְּלוֹנִי וְיוֹם טוֹב בְּיוֹם פְּלוֹנִי. לֹא בְחֻשְׁבוֹן שְׁלֵנוּ אֲנּוּ קוֹבְעִין וְלֹא עָלֵינוּ אֲנּוּ סוֹמְכִין. שְׂאִין מְעַבְרִין שָׁנִים וְקוֹבְעִין חֲדָשִׁים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. וְאִין אֲנּוּ סוֹמְכִין אֲלֵא עַל חֻשְׁבוֹן בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְקִבְעֵתָם. וְזֶה שֶׁאֵנּוּ מִשְׁשִׁבִּין לְגִלוֹת הַדָּבָר בְּלִבָּד הוּא. כִּינֵן שֶׁאֵנּוּ יוֹדְעִין שֶׁעַל חֻשְׁבוֹן זֶה הֵן סוֹמְכִין אֲנּוּ מִשְׁשִׁבִּין לִידַע יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִי זֶה יוֹם הוּא. וְקִבְעֵת בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הוּא שְׂיִהְיֶה רֹאשׁ חֲדָשׁ אוֹ יוֹם טוֹב. לֹא מִפְּנֵי חֻשְׁבוֹן שֶׁאֵנּוּ מִשְׁשִׁבִּין:

29. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנג

והמצוה הקנ"ג היא שצונו ית' לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים. וזו היא מצות קדוש החדש. ... אבל מצוה זו לא יעשה אותה לעולם זולת בית דין הגדול לבד. ובארץ ישראל לבד. ולכן בטלה הראייה אצלנו היום בהעדר בית דין הגדול כמו שבטלה הקרבת הקרבנות בהעדר המקדש. ובזה יטעו המינין הנקראים בכאן במזרח קראין. וזה הוא שורש גם כן שלא יודו בו גם כן זולתינו מכלל הרבנים והולכים עמם באפלה חשכה. ודע שהחשבון הזה שנמנה אותו היום ונדע בו ראשי החדשים והמועדים אי אפשר לעשותו אלא בארץ ישראל לבד. אלא בעת הצורך ובהעדר החכמים מארץ ישראל אז אפשר לבית דין הסמוך בארץ ישראל שיעבר השנים ויקבע חדשים בחוצה לארץ כמו שעשה רבי עקיבא כמו שהתבאר בתלמוד (ברכות סג א יבמו' קכב א). ובזה קושי גדול חזק. והידוע תמיד שבית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל והם יקבעו חדשים ויעברו שנים בפנים המקובלים אצלם ובקבוצם גם כן. ובכאן שורש גדול מאד משרשי האמונה לא ידעוהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה. וזה שהיותנו היום בחוצה לארץ מונים במלאכת העבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חדש וזה היום יום טוב בשום פנים אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעוהו זה היום ראש חודש או יום טוב. ומפני אמרם שזה היום ראש חדש או יום טוב יהיה ראש חדש או יום טוב, בין שהיתה פעולתם זאת בחשבון או בראיה. כמו שבא בפירוש (ספר' אמור פ"י) אלה מועדי י"י אשר תקראו אותם אין לי מועדות אלא אלו, כלומר שיאמרו הם שהם מועדות אפילו שוגגין אפילו אנוסין אפילו מוטעין כמו שבאתנו הקבלה. ואנחנו אמנם נחשב היום כדי שנדע היום שקבעו הם ר"ל בני ארץ ישראל בו ר"ח כי במלאכה הזאת בעצמה מונין וקובעין היום, לא בראיה. ועל קביעתם נסמוך. לא על חשבוננו. אבל חשבוננו הוא לגלויי מילתא. והבין זה מאד. ואני אוסיף לך באור. אילו איפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילנו אז כלום בשום פנים. לפי שאין לנו רשות שנחשב בחוצה לארץ ונעבר שנים ונקבע חדשים אלא בתנאים הנזכרים כמו שבארנו. כי מציון תצא תורה ודבר י"י מירושלים (ישעי' ב מיכה ד). וכשיתבונן מי שיש לו שכל שלם לשונות התלמוד בכונה הזאת יתבאר לו כל מה שאמרנוהו ביאור אין ספק בו.

30. רשימות שעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת ברכות דף ל עמוד ב

ועוד נראה לומר דקדושת ראש חודש והמועדים חלה ע"י ישראל, ובזמן הראייה בית דין קידשו את ראש חודש ע"י אמירת מקודש מקודש (וכמבואר במשנה ובגמ' ר"ה (דף כד א)). אמנם בזה"ז כלל ישראל קובע ומקדש את החדש ע"י ניהוג ר"ח. וכן יש להוכיח ממה שפסק הרמב"ם (פ"ה מהל' קידוש החודש ה"א) וז"ל כל מה שאמרנו מקביעות ראש חודש על הראייה וכו' אין עושין אותו אלא סנהדרין שבא"י וכו' אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבין היום עכ"ל, ומבואר שאף בזמן הזה חלות קדושת ראש חודש תלויה בחשבון של בני ארץ ישראל, וכן כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' קידוש החודש הל' י"ג) וז"ל זה שאנו מחשבין בזה"ז כל אחד ואחד בעירו ואומרים שר"ח יום פלוני ויו"ט ביום פלוני, לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין שאין מעברין וקובעין חדשים בחוצה לארץ ואין אנו סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם וכו' וקביעת בני א"י אותו היום שיהיה ר"ח או יום טוב, לא מהני חשבון שאנו מחשבין עכ"ל. ומבואר שאף בזה"ז חלות קדושת ר"ח חלה ע"י קביעות ר"ח ע"י בני ארץ ישראל.

31. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן שיז

ד) אך נראה לי ברור של דברים כי מעלת ארץ ישראל על חוץ לארץ להשוכנים בה כתב מהר"ל [נתיבות עולם נתיב הצדקה פ"ו] בענין ערבות שהי' בתחילת ביאתם לארץ. כי הארץ עושה להשוכנים עלי' כאיש אחד. מאחר שהיא מיוחדת לישראל הארץ מצרפתם להיות אחד. ע"כ נעשו ערבים זה לזה

בשעה שעברו הירדן ובאו לארץ ישראל עיין בדבריו. וזה נרמז גם כן בש"ס הוריות (דף ג' ע"א) בהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל הנך אקרי קהל. אבל אינך לא אקרי קהל. ועל כן צריך לקדש בארץ ישראל דוקא. דנחשב כאלו קדשוהו כל הקהל מאחר שכולם כאיש אחד ומועיל הקידוש לכל ישראל:

32. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף ג עמוד א

שמע מינה: הני הוא דאיקרי קהל, אבל הנך לא איקרי קהל.

רש"י מסכת הוריות דף ג עמוד א

הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל - דאותם שבחוצה לארץ אינן מן המניין ולא אותן דמנחל מצרים ולחון דחוצה לארץ היא.

33. רמב"ם הלכות שגגות פרק יג הלכה ב

והסנהדרין עצמן שעשו בהוראתן אינן מצטרפין לרב הקהל. עד שיהיו הרב שעשו חוץ מן הסנהדרין. עשו רב אנשי ארץ ישראל על פיהם. אף על פי שאלו העושים שבט אחד. וכן אם עשו רב השבטים אף על פי שהן מעוט הקהל. בית דין חייבים והעושים פטורין. כיצד. היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלף ואחד. והיו העושים בהוראת בית דין שלש מאות אלף ואחד ונהרי פלן בני יהודה בלבד. או שהיו העושים בני שבועה שבטים פלן אף על פי שיש בהן מאה אלף. הרי בית דין חייבין וכל העושים על פיהם פטורין. ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל. ושבת מנשה ואפרים אינן חשובין לפשני שבטים לענין הזה אלא שניהם שבט אחד:

34. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן שי

ב"ה אור ליום א' מוצש"ק ויקרא תרל"ח.

החזה"ש וכ"ט לכבוד אהובי ידי"נ ידיד ישראל הרב הגאון הגדול. נ"י עה"י פה"ח כקש"ת מו"ה חיים אלעזר נ"י בעל המחבר ספר נפש חי' יהי' כבוד ד' חופף עליו כל הימים.

בראש חודש הביאו לי ספרו ומאז עיינתי באיזה מקומות. וקבלתי נחת מדבריו והנני מזרז לרום מעלת כבוד תורתו כי ימהר לסדר יתר חידושיו כאשר כתב בהקדמה כי בטח יהנו לאורו. והנני לכתוב אליו אשר עיינתי בראש חודש בתשובה ראשונה בענין קידוש החודש. יען הי' דבר בעתו:

א) ואשר תי' רום מעלתו דברי רמב"ם [קידוה"ח פ"ה ה"ב] שכתב שבזמן שאין סנהדרין אין מקדשין על פי הראי' רק על פי חשבון. והקשה הרמב"ן [בהשגות לסהמ"צ עשה קנ"ג ד"ה וראיתי לן] דעד אביי ורבא הי' מקדשין על פי הראי' אף שלא הי' סנהדרין. ותי' רום מעלתו דכוונת הרמב"ם בסנהדרין הגם דקידוש החודש בשלשה רק הכוונה שיהי' כל ישראל כפופים תחתיהם. דאם לא כן אלו יסכימו לקדש ואלו לעבר. וכן בעיבור שנה אלו יסכימו לעבר ואלו שלא לעבר. ואנחנו לא נדע מה נעשה. ואם מקצת יעשו כך ומקצת יעשו כך יהי' לאלו יום טוב ולאלו חול ואי אפשר. וזה כוונת (הספרי) [הספרא אמור פר' ט'] דבר אל כל עדת בני ישראל כו' שיהי' היום טוב לכל ישראל. ואלה דברים ברורים:

ב) ומזה הוליד רום מעלתו דעל כרחק אף לאחר החורבן בזמן שהי' נשיאי ישראל בבבל ובארץ ישראל. והי' כל ישראל כפופים תחתיהם דינו כמו סנהדרין. ועל כן הי' יכולין לקדש על פי הראי'. ובזה יש לעיין קצת שהרי בבל לא הי' נכנע תחת נשיאי ארץ ישראל כדאמרין סנהדרין (דף ה' ע"א) הכא שבט התם מחוקק. ואם כן איך יכלו לקדש בארץ ישראל. אך יש ליישב כיון שבבבל לא הי' יכולין לקדש חדשים. הי' לענין קידוש החודש בעל כרחן נכנעים תחת נשיאי ארץ ישראל. וכל שיש בארץ ישראל נשיא שכל חכמי ארץ ישראל נכנעים תחתיו דינו כמו סנהדרין. דשוב לא שייך לומר אלו יאמרו לקדש ואלו לעבר. שחכמי חוץ לארץ אינם יכולים לקדש ולא לעבר. וכל חכמי ארץ ישראל נכנעים תחת הנשיא. ובעל כרחן כאשר יסכים הנשיא כן יהי':

ג) מה שכתב הרמב"ם [בסהמ"צ שם] דאם חס ושלום לא יהי' בית דין בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ בית דין שנשמך בארץ ישראל, ולא ידורו ישראל בארץ ישראל חס ושלום אין כאן מועדות. והקשה הרמב"ן דמה מועיל שדרים בארץ ישראל אם אין כאן בית דין סמוכים. ותי' רום מעלתו דאפשר כיון שכתב הרמב"ם [סנהדרין פ"ד הי"א] דאם הסכימו כל חכמי ארץ ישראל לסמוך אחד יכולין לסמוך. וכמו כן דיכולין לסמוך לדבר אחד בלבד. ובודאי דעת כל חכמי ארץ ישראל שכל מי שירצה לקדש על פי החשבון. יהי' לענין זה סמוך:

ד) והנה אני רואה שהדבר ספק אצל כבוד תורתו. ואם ספיקות שלו כך כו'. כי כוון בזה לדעת הרלב"ח בקונטרס הסמיכה [דפוס ווינציא דף רפ"ח] וז"ל לכן אני אומר לתקן זה הקושי הגדול שהרב הולך לשיטתו. שהוא סובר שאם נתקבצו כל חכמי ארץ ישראל יכולין לסמוך מי שירצו. ועתה כשקובעים ואומרים יום פלוני הוא ראש חודש או יום פלוני מועד. הוה לי' כאלו מסכימים כולם שחכמיהם יהי' סמוכים לענין קידוש החודש וקביעות המועדים. שיכולין הם לסמוך סמוך אחד לקצת דברים ולשאר דברים לא יהי' סמוך. ובודאי שבענין כזה אין חילוק בכל ארץ ישראל בין בחכמים בין בהמון עם. שלא יסכימו שיהי' חכמיהם סמוכים לזה הענין. ואם תדקדק בלשון הרב בספר המצוות שלו [עשה קנ"ג] משם יתבאר לך שמ"ש שהוא הבטיח שלא ימחה אותה אומה מהכל נראה משם מ"ש. ולמה לו להזכיר בני ארץ ישראל לא היה לו להזכיר אלא הבית דין והחכמים. אלא ודאי הכוונה שאף על פי שלא יהי' שם בית דין בפירושו. אגן סהדי מן הסתם שכל החכמים וכל ישראל מסכימים שיהי' הראשים מהם סמוכים. לענין קביעת החדשים. ואף על פי שלא יפרשו. עד כאן לשון הרלב"ח ולפנינו יתבאר בעזר השם דעתינו בשיטת הרמב"ם:

ה) איברא דמה שסיים רום מעלת כבוד תורתו הרמה בתשובתו להלכה. וכן נראה לכאורה מלשון הרלב"ח שהעתקנו שכתב מעתה כשקובעים ואומרים יום פלוני ראש חודש כו'. דגם בזמן הזה צריכין בית דין לקדש החדשים ולעבר השנים בארץ ישראל. לא נראה לי. שהרי הדבר מקובל דור אחר דור שאין קובעים כלל שום ראש חודש. והטעם בזה ברור. אף לשיטת הרלב"ח. כיון שהלכה למשה מסיני שבזמן שאין סנהדרין. אין מקדשין רק על פי החשבון. ואם החשבון שיום שלשים ראש חודש. אפילו יסכימו בית דין לעבר לא יועיל. וכמו שכתב רום מעלתו הטעם דאם כן מה נעשה אם ב"ד אחד יאמרו לקדש ובית דין שני לעבר. וכן בעיבור שנים. אלא הלכה למשה מסיני שבזמן שאין נשיא שכל ישראל כפופים תחתיו אי אפשר לקדש ולעבר כי אם על פי חשבון. וממילא הכל יקדשו ביום אחד. וכיון דהכי הוא מילתא דבזמן הזה אי אפשר לשנות. ולא כבזמן שהי' מקדשין על פי הראי'. שאפילו נראה הירח ביום שלשים הי' כח ביד בית דין לעבר. ואם כן הוה לי' בזמן הזה כלא נראה בזמנו. דקיימא לן [ר"ה כד ע"א] אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים. וכתבו התוספות סנהדרין (דף יו"ד ע"ב) בדיבור המתחיל שכבר קדשוהו שמים וזה לשונם דביום שלשים ממתינים בית דין של מעלה לשל מטה שמא יעברו. אבל יום שלשים ואחד שאי אפשר שלא יקדשו היום מקדשין אותו בשמים מן השחר. והכי נמי בזמן הזה כיון שעל כרחק יקדשו אותו היום בית דין על פי החשבון. הרי מקדשין אותו בבית דין של מעלה ביום שלשים מהשחר. וכן הדין בעיבור שנים כיון שהגיע הזמן שראוי להתעבר מעברין השנה בית דין של מעלה:

ו) ובעל כרחין צריך לומר לדעת הרלב"ח הא דצריך ב"ד בזמן הזה. דענין קידוש ב"ד שלמעלה הוא גם כן שיהי' נחשב קידוש ישראל. ותדע שהרי אומרים מקדש ישראל והזמנים ישראל דקדשינהו לזמנים [עי' ביצה יז ע"א] אפילו ביום טוב שני שהוא על פי חשבון שנתעבר החודש. וראש חודש ביום שלשים ואחד. והרי קדשוהו שמים ואיך אומרים ישראל דקדשינהו לזמנים. אלא ודאי דקידוש שמים. היינו גם כן שיהי' כאילו קידשו ישראל. וכשאינן בית דין בא"י אי אפשר לומר כן. כן צריך לומר לדעת הרלב"ח. ועל כל פנים אין צריך לקדש החדשים ולעבר שנים בפועל אפילו להרלב"ח:

ז) **אולם מה שנראה לפי עניות דעתי בדעת הרמב"ם.** דהנה קשה לי לשיטת הרמב"ן דעל חשבון הלל אנו סומכים שקידוש כל החדשים ועיבר כל השנים עד שישוב הסמיכה לישראל. הא דאמרינן [בברכות] בסוף פרק תפלת השחר (דף ל' ע"ב) והלכה רווחת בישראל. שכח לומר יעלה ויבוא ערבית אין מחזירין אותו שאין מקדשין החדש בלילה [והיינו דאף כשמקדשין החדש למחר מתקדש מתחילת לילה. מכל מקום כיון שעדיין אין הקידוש בפועל לא חמיר כולי האי שיחזירו אותו. ואפילו בליל שלשים ואחד שודאי יתקדש. מכל מקום כיון שאין הקידוש בפועל. וכעין סברת הרב המגיד סוף פרק ח' מהלכות גירושין. שאף בית דין של מעלה אין מקדשין רק בשחר כמו שכתבו תוספות סנהדרין. ודלא כבעל קרבן העדה [ר"ה יג ע"ב] שכתב דבתחילת הלילה בית דין של מעלה מקדשין דליתא]. ואם כן כיון שקדש הלל כל החדשים. הרי כבר נתקדש החדש מימי הלל. ואם נאמר שקידוש הלל שיחול כל קידוש בזמנו. היינו בכל חודש כשיאיר השחר. הרי אז הלל בישיבה של מעלה. ובאנו לפלוגתא דר"י ור"ל בירושלמי דפ' מי שאחזו [גיטין לט ע"א]. וקיימא לן כר"י דמגרש לאחר שלשים ונעשה קורדיקוס בתוך שלשים דלא מהני. ואפילו להרמב"ם דרק מדרבנן פסול. הרי דעת הבית יוסף דוקא בסמי' בידן וכל שכן בנסתלק מעולם הזה לגמרי:

ח) אולם ברור של דברים לעניות דעתי על פי מה דאמרינן בבא בתרא (דף קכ"ז ע"ב) דאפילו ר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מודה בנכסים שנפלו כשהוא גוסס. כיון דבשעה שבאים הנכסים בעולם אינו ראוי להקנות. ואף דלר' מאיר יכול להקנות דבר שלא בא לעולם מעכשיו. כדאיתא בקדושין (דף ס"ג ע"א) בכותב לעבד לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו. וכן בפרק האשה רבה [בימות צג ע"א]. שדה זו לכשאקנה קנוי לך מעכשיו. ואם כן מה איכפת לן במה שאחר כך הוא גוסס. הרי הקנין חל מעכשיו. ובעל כרחך צריך לומר דמכל מקום לא חל הקנין מעכשיו רק מה שיכול לחול אחר כך בעת שהנכסים יהי' בעולם [וכהאי גוונא הכריח התב"ש סימן י"ד סק"ה סברא כזו מהש"ס ועיין שם]:

ט) ועל כן לעולם קידוש הלל מעכשיו כל החדשים שיבואו אחר כך. ואפילו למה דקיימא לן אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. מכל מקום במחוסר זמן מהני כמו שכתב במשנה למלך פ"ד מהלכות אישות [ה"ז]. וכן כתבו התוס' זבחים (דף נ"ט ע"א) דבידו דומה למחוסר זמן. והכי נמי להיפוך מחוסר זמן דומה לבידו ומהני מעכשיו כמו לר' מאיר, והוא הדין לדין בדבר שבידו. ומכל מקום בעינן דוקא שיבא אחר כך זמן הראוי לקדש. חל למפרע. אבל בלילה שעדיין לא בא זמן הראוי לקדש. עוד לא חל קידוש הלל למפרע. כמו בנכסים שנפלו כשהוא גוסס. כיון שעכשיו אינו ראוי להקנאה לא חל למפרע. רק בראש חודש כשהגיע השחר ראוי לקדש. ואף שהלל אז אינו בעולם. הרי ראוי לקדש על ידי בית דין אחר. על כן חל קידוש הלל למפרע. אבל כל זמן שלא הגיע השחר. עדיין אין קידוש הלל בפועל. דכמו שהוא עתה דומה לנכסים שנפלו כשהוא גוסס. דבבא הראש חודש בעולם אינו ראוי לקדש:

י) ועתה נבאר דברי הרמב"ם. דודאי הרמב"ם מודה לקידוש הלל. אלא דמכל מקום אם אין ב"ד בארץ ישראל שראויים לקדש אחר כך לא מהני קידוש הלל מפרע. ואם יש שם ישראל. נוכל לומר כיון שביד חכמי ארץ ישראל לעשות סמוכים לקדש. חשיב ראוי לקדש. או יש לומר שביד כל חכמי ארץ ישראל לקדש החדש כמו שבידם לעשות סמוכים להרמב"ם. אבל בהעדר ישראל חס ושלום מארץ ישראל ליתא לקידוש הלל:

יא) מה שהקשה על הרמב"ן שכתב דהלל הי' מותר לעבר קודם ראש השנה דהטעם משום גזירה שמא ישכח. מה שאין כן היכי שיפסוק הסמיכה לגמרי. ואי אפשר באופן אחר. והקשה מעלת כבוד תורתו דאם כן מה מקשה הש"ס [סנהדרין יב ע"א] מר' עקיבא הרי התם גם כן חשש כזה. ולדידי פשוט דר' עקיבא עיבר סתם בלי תנאי. ובזה אסור שמא יהי' סמיכה וישכח. אבל הלל כיון שלא קידש רק על תנאי. ממה נפשך אם יהי' סמיכה לא קידש ולא עיבר. ואם לא יהי' מה הפסיד. כל שכן אם לא יקדש ולא יעבר לא יהי' מועדים כלל: ידידו הדוש"ת באה"ר הק' אברהם: